

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Marek Goldman

Süüria kodusõja põhjused: Süüria kodusõda kui religioonidevaheline konflikt

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD (politoloogia)

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
/Marek Goldman/

Sisukord

Tabelite loetelu.....	4
Sissejuhatus.....	5
1. Süüria usulis-sektantliku konflikti teoreetiline raamistik	7
2. Süüria kodusõja põhjused	10
2.1. Usulahkude konfliktus lähiajalooos	10
2.2. Süüria demograafia	13
2.3. Süüria kodusõja sisepoliitilised ilmingud	15
2.3.1. Süüria kodusõja osapooled	16
2.4. Süüria kodusõja välispoliitilised ilmingud.....	18
2.4.1. Süüria kodusõda ja Ameerika Ühendriigid.....	18
2.4.2. Süüria kodusõda ja Saudi Araabia	19
2.4.3. Süüria kodusõda ja Türgi	19
2.4.4. Süüria kodusõda ja Venemaa.....	19
3. Religioosete erinevuste ning konflikti erinevate tahkude analüüs	20
3.1. Sisepoliitilised ilmingud ja religioosne mitmekesisus.....	20
3.2. Välispoliitilised ilmingud ja religioosne mitmekesisus	21
3.2.1. Türgi.....	21
3.2.3. Saudi Araabia ja Iraan.....	23
3.2.4. Ameerika Ühendriigid	24
3.3. Demograafia kui kodusõja põhjus	25
Kokkuvõte.....	27
Kasutatud kirjandus	29
Summary.....	31

Tabelite loetelu

Tabel 1: Süüria religioosne olukord.....	15
Tabel 2: Süüria rahvastikupüramiid.....	16

Sissejuhatus

Süüria kodusõda on üllatuslikult muutunud konfliktiks, mis on endaga kaasa tõmmanud nii Ameerika Ühendriigid kui ka Vene Föderatsiooni ning see relvastatud konflikt ei näita rahunemise märke. Araabia kevade järellainetusena alanud rahvaülestõusust on ligemale viie aasta jooksul kujunenud konflikt, milles on käiku läinud muu hulgas ohtlikud keemiarelvad ja Vene Föderatsiooni hävituslennukid. Hetkel peetakse oluliseks tegeleda konflikti rahumeelse lahendamisega, kuid uurimistöö panuseks on minna ajas tagasi ja vaadelda, kuidas konflikt alguse sai. Töö uurib perioodi alates kodusõja algusest, tehes samuti põike Süüria lähiajalosse, kuni tänase olukorrani sõjakolde. Süüria kodusõda sai alguse 2011. aasta märtsis (Gilsinan 2015). Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on vastata küsimusele, kuidas on Süüria religioosne mitmekesisus seotud konflikti sise- ja välispoliitiliste ning demograafiliste ja ajalooliste põhjustega?

Kuigi Süüria kodusõda on endiselt käimasolev konflikt, siis antud bakalaureusetöö keskendub kõnealuse kodusõja tekkepõhjustele. Süüria kodusõja põhjused ulatuvad palju kaugemale ja sügavamale kui näiline kodusõja tekkepõhjus - Araabia kevade vaimus tekkinud optimism. Süüria ajalugu on väga kirev, rahvastik heterogeenne ja religiooselt mitmekesine ning üldine regionaalne poliitika Süüria ümber on kõike muud kui lihtne ja arusaadav (Carpenter 2013, 11). Antud uurimustöö vaatleb, kas Süüria kodusõda saab analüüsida kui usulahkude vastuoludest tulenevat konflikti.

Süüria põhiseadus ei sätesta ametlikku riigiusku ent Süüria kodusõda on tõstatanud religiooni probleemi keskmesse. Konflikti vastaspoolteks on valitsev alaviitide sekt, mis on islami šiitliku haru esindaja, ja opositsioon, mis koosneb enamasti sunniidi haru esindajatest. Konflikti osapoolteks on ka teised vähemused, näiteks: kristlased, drused ja kurdid. Ülevaade konflikti osapoolest viitab, et tegu on usulis-sektantliku konfliktiga (Herszenhorn & Cumming-Bruce 2012, 16).

Antud bakalaureusetöö on jagatud kolmeks erinevaks peatükiks. Esimene peatükk annab ülevaate usulis-sektantliku konflikti teooriast ja usulis-sektantliku konflikti olulisusest Lähis-Idas. Teine peatükk loetleb Süüria kodusõja tekkepõhjusteid. Lähemalt on vaadeldud ajaloolisi, sise- ja välispoliitilisi ilminguid ning Süüria demograafiat. Ajaloolisi põhjusteid ilmestab prantslaste tegevus Süürias 20. sajandi algul, kui Araabia

natsionalismi ilmingute mahasurumiseks tehti tihedat koostööd alaviitide sektiga. Sisepoliitikast ülevaadet andvas alapeatükis on vaadeldud Süüria kodusõja osapooli ning seal ilmnevad religioossed vastuolud osapoolte vahel. Demograafiat kirjeldavas alapeatükis tõuseb esile noorte suur osakaal ja religioosne heterogeensus Süüria rahvastikus. Kolmas peatükk analüüsib Süüria kodusõja tekkepõhjuseid vastasmõjus, vaadeldes kas sise- ja välispoliitilised ilmingud, Süüria lähiajalugu ja demograafia ristuvad või kattuvad religioossete erinevustega Süürias. Analüüsi tulemused kinnitavad Süüria kodusõja usulis-sektantlikku iseloomu. Kolmandas peatükis saadud tulemuste põhjal toob töö autor välja hinnangud sellest, kuivõrd teiste oluliste põhjuste seas saab kodusõja tekkepõhjuseks pidada usulisi erinevusi Süürias.

Töö uurimismeetod on kvalitatiivne teemakohase teadusliku kirjanduse analüüs. Töö analüütiline meetod on Süüria kodusõja tekkepõhjuste ja sõja erinevate ilmingute analüüs, mis põhineb varem tehtud uuringutel. Seejärel hindab töö autor põhjuste vastastikmõjusid.

1. Süüria usulis-sektantliku konflikti teoreetiline raamistik

Usulis-sektantlik konflikt on Lähis-Ida kodusõdade laialt esinev avaldumisvorm, seal hulgas ka Süüria kodusõda. Usulis-sektantliku konflikti iseloomustab erinevate religioossete rühmituste vastasseis ning konflikti juured paiknevad enamasti sügaval ajaloos. Käesolevas peatükis antav ülevaade usulis-sektantliku konflikti kujunemisest Lähis-Idas annab vajalikud algteadmised kõrvutamaks usulis-sektantlikku konflikti teooriat Süürias tekkinud olukorraga. Sektantlikku riigikorralduse vastand on sekulaarne riigikorraldus, millele ametlikult vastab ka Süüria.

Usulis-sektantlikku konflikti juured asetsevad 15. sajandis, kui algas kogukondade moodustumine hõimude baasil (Mneimeh 2016, 62). Kogukonda eristas hõimust 2 aspekti: andami andmine ühiskassasse ja sõjaväekohustus, ühisosaks oli riituste pidamine, ühisvara olemasolu ja jurisdiktsioon tsiviilasjade üle (Mneimeh 2016, 64-66). Alaviidi kogukonna loomine ei õnnestunud ning nemad kasutasid organiseerumise allikana jätkuvalt sugulusel põhinevat hõimu seevastu sunniidid moodustasid kogukonna, mis allus otseselt Ottomani impeeriumi keskvalitsusele (Mneimeh 2016, 68). Ottomani impeeriumis olid sunniidi kogukond primaarne ning kõik teised kogukonnad sekundaarse tähtsusega (Mneimeh 2016, 74) . Sellest tulenevalt saab väita, et usulis-sektantlikku konflikti kujunemine Süüria aladel sai alguse Ottomani impeeriumi ajal.

Sektantlik konflikt islamimaailmas on peamine tänapäeva Lähis-Ida poliitikat ja ühiskonda mõjutav nähtus. Lähis-Ida suhteid uuriv Oxfordi ülikooli teadur Toby Matthiesen (2014, 2) toob välja , et sektantlik konflikt vastandub sekulariseerumise ja moderniseerumise teooriatele. Sektantliku konflikti tähtsuse tõusu põhjuseks saab pidada erinevate religioossete liikumiste teket, näiteks ISIS (Matthiesen 2014, 2).

Sektantliku konflikti soodustav asjaolu islamimaailmas on erinevate sektide geograafiline paiknemine (Matthiesen 2014, 2). Sunniidi kogukond on koondunud enamasti suurtesse linnadesse kuhu riik ka oma peamised institutsioonid koondab, sektid asetsevad pigem perifeerias (Matthiesen 2014, 2). Süüria näitel paiknevad alaviidid ranniku aladel ning mägedes, sunniidid paiknevad enamasti suuremates linnades.

Matthiesen (2014, 3) toob välja kolm peamist faktorit, mis aitavad kaasa sektantliku konflikti tekkimisele:

- islamistlike vaadete populaarsuse tõus, seda nii sunniitide kui ka šiitide hulgas;
- šiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasv;
- geopoliitiliste ja sektantliku vaadete segunemine välis- ja julgeolupoliitikas, eriti Saudi Araabias ja Iraanis.

Sektantliku konflikti vastand on sekulaarne konflikt. Erinevad teadusharud on andnud sekularismile erisuguseid tähendusi. Sekularismi mõistetakse erinevalt nii filosoofias, sotsioloogias kui ka politoloogias. Harvardi ülikooli rahvusvaheliste suhete ja poliitika teooria professor Daniel Philpott on andnud mõistele “sekularism” 9 erinevat tähendusvarjundit. Philpotti (2009, 185) sõnul võib sekulaarsus olla ideoloogia, mis marginaliseerib religiooni tähtsust ühiskonnas, kuid samuti võib sekularismi vaadelda ka kui religioonide võrdset kohtlemist. Antud bakalaureusetöös on käsitletud sekularismi, kui religioonide võrdset kohtlemist (Philpott 2009, 185). Sekularism tekkis valgustusajastul liberalismi ühe tunnuseks ning religiooni nähti kui midagi personaalset (Monsma & Soper 1997, 10). Töö autor lähtub sekularismist kui printsipi, mille kohaselt religioone tuleb kohelda võrdselt.

Süüria on sekulaarne riik, kuid riigi kohtusüsteemi jagunemine näitab sektantlike omaduste olemasolu. Süüria põhiseadus ei kehtesta ametlikku riigiusku ent sätestab teatud piiranguid: riigi president peab olema moslem (Constitution of Syrian Arab Republic 2012). Süüriat valitseva Baathi partei ideoloogia on samuti sekulaarne, mistõttu saavad riigi kristlased ja juudid piiranguteta praktiseerida oma usku (Khatib 2011, 59). Freedom House'i 2011. aasta raporti kohaselt on Süüria kohtusüsteem jagatud kaheks: sekulaarsed ja religioossed kohtud – sekulaarne kohus tegeleb tsiviil- ja kriminaalalajadega, religioosne kohus käsitleb moslemite vahelisi isiklike, perekondlike ja religioosseid probleeme.

Sekularismi Süürias iseloomustab ühelt poolt sekulaarne riigikorraldus, mille kohaselt riik ja religioon on lahus, teisalt poolt otsib režiim tasakaalu islamistidega, kes mängivad Süüria ühiskonnas suurt rolli (Khatib 2011, 59). Süüriat valitseva Baathi partei ideoloogia andis islami usule sekundaarse rolli ühiskonnas ning islamit tunnustati

kui Araabia kultuuri pärandit, kuid islamit ei nähta peamise motiivina riigi arengul (Khatib 2011, 61). Peamine islamistlik poliitiline liikumine on seotud Moslemite Vennaskonnaga, mis avaldas 1981. aastal oma programmi, mille kohaselt šariaadiseadused peavad olema peamine ühiskonna korraldamise aluse (Khatib 2011, 61-62). Programm lubab kõigile samasuguseid õigusi nagu on valitseval sektil ja samuti on kõik poliitilised parteid lubatud, kui ei olda vastuolus islami põhimõtetega (Khatib 2011, 62). Tänapäeval ei oma Moslemite Vennaskond erilist kõlapinda Süürias, kuna 1982. aastal suruti islamistide ülestõus veriselt maha ja seejärel enamik vennaskonna liikmeid suundusid välismaale (Männik 2013).

Alates 21. sajandi algusest, kui võimule tuli Bashar al-Assad, on Süüria omandanud mõningaid sektantlike (*sectarian*) omadusi. Oma esimeses kõnes presidendina kinnitas ta, et Süüria poliitiline tasakaal ei tohi muutuda, andes siiski mõista, et tulevikus peab rohkem arvestama islamistlike vaadetega (Khatib 2011, 126). Bashar al-Assad viis oma ametiaja alguses läbi mitmeid muudatusi, mis muutis Süüria näilist sekulaarset fassaadi: burka keelu tühistamine, Süüria armee kasarmustes lubati palvetamine, samuti vabastati mitmeid islamistidest poliitvange (Khatib 2011, 130). Nii Damaskuse kui ka Aleppo ülikooli juurde on loodud šariaadi õppetool, et tagada võimalus õppida islami õigust ning tänapäevilt ilmestavad religioosse sisuga pildid (Khatib 2011, 130).

Usulis-sektantlik konflikt kujuneb välja väga pika aja jooksul. Usulahkude areng on erinev, seega usulahkude mõju riigis pole samaväärne. Usulis-sektantlikku konflikti juured Süüria aladel paiknevad Ottomani impeeriumi aegades. Usulahkude geograafiline paiknemine mõjutab sektide vahelisi suhteid. Süüria aladel paiknevad sunniidid ja sektid erinevates regioonides, sellest tulenevalt on nende roll riigi kujundamisel erinev. Tänapäevane Süüria on ametlikult sekulaarne riik, kus riik ja religioon on eraldi. Sekularism Süürias omab teatud piiranguid, näiteks president peab olema moslem. Usulis-sektantlikku konflikti teooriast nähtub kolm peamist faktorit, mis soodustava usulis-sektantliku konflikti teket. Töö kolmas peatükk tugineb suures osas nendele kolmele faktorile, milleks on islamistlike vaadete populaarsuse tõus sunniidi ja šiidi kogukonna sees, šiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasv ja geopoliitiliste ning sektantlike vaadete segunemine välis- ja julgeolekupoliitikas.

2. Süüria kodusõja põhjused

Käesolev peatükk käsitleb nelja Süüria kodusõja tekkepõhjust. Esmalt selgitab töö autor Süüria lähiajaloo olulisust Süüria kodusõja tekkel ning Prantsusmaa suurt rolli Süüria kujundamises 20. sajandi esimeses pooles. Teine alapeatükk teeb ülevaate Süüria demograafiast, millest selgub noorte suur osakaal rahvastikus ning religioosne heterogeensus. Kolmas alapeatükk vaatlleb konflikti sisepoliitilisi ilminguid ning keskendub kodusõja osapooltele. Osapoolte vaatlusel ilmneb konflikti sektantlik iseloom. Neljas alapeatükk kirjeldab konflikti välispoliitilisi ilminguid ning keskendub konfliktis tähtsust omavate riikide motiividele antud konfliktis osalemiseks.

2.1. Usulahkude konfliktsus lähiajaloo

Araabia kevade vaimus alanud sündmuste jada ei alanud tühjalt kohalt, vaid sel on ajalooline taust, mis on sündmuste kulgu tugevasti mõjutanud. Prantsuse võimude tegevus 20. sajandi algul andis tõuke praeguse konflikti tekkeks. Süüria poliitiline lähiajalugu on väga lähedalt seotud alaviitide seksti esindajatega, kes tänapäeval moodustavad kõigest 12% Süüria elanikkonnast (CIA Factbook 2016) ning on šiitliku haru esindajad. Olukorras, kus sunniidid moodustavad 74% populatsioonist (CIA Factbook 2016) on nende poliitiline esindatus väga madal.

Pärast esimest maailmasõda surusid Prantsuse võimud Süürias maha Araabia natsionalismi ilminguid, mis andis tõuke alaviidi seksti tähtsuse tõusule (Fildis 2012, 148). Pärast esimest maailmasõda jagasid võidukad liitlased Suurbritannia ja Prantsusmaa omavahel ära Ottomani impeeriumist järgi jäänud Araabia provintsid ning Süüria jäi Prantsuse mandaatalaks (Fildis 2012, 148). Prantsuse võimud surusid alla Araabia natsionalismi ilmingud ning viisid läbi mitmeid muudatusi Süüria poliitilises ja ühiskondlikus elus. Araabia natsionalismi hoidsid elus sunniidid ning seda nähti ohuna nii prantslaste kui ka Süüria kristlaste ja heterogeensete moslemite kogukondade poolt, nagu näiteks druusid ja alaviidid (Fildis 2012, 148). Prantslastest koosnev administratsioon hoidis häid suhteid druuside ja alaviitidega ning nemad said endale ka autonoomsuse (Qaddour 2013, 68). Alaviidi autonoomia kujunes oma riigiks, mis oli administratiivselt Süüriast eraldi kuni 1942. aastani (Qaddour 2013, 68).

Prantsuse tegevus viis pingete tekkimiseni erinevate religioossete ja etniliste rühmade vahel. “Jaga ja valitse” poliitika teenis Araabia natsionalismi ilmingute mahasurumise eesmärke hästi (Fildis 2012, 149): prantslased katkestasid edukalt sidemeid perifeeria ja urbaniseerunud piirkondade vahel, kuna Araabia natsionalistid elasid enamasti linnades. Seega jäid natsionalistlikud ilmingud enamasti suuremate linnade ehk Aleppo, Homs ja Damaskuse piiridesse. Üheks “jaga ja valitse” poliitika põhimõtteks oli erinevate etniliste ja religioossete gruppide eraldatus (Fildis 2012, 149): sunniidid olid esindatud poliitikas, ohvitserkonnas ja politseis, kuid mitte sõdurite seas, seevastu olid alaviidid esindatud sõdurite seas, kuid halvasti esindatud poliitikas, ohvitserkonnas ja politseis .

Prantslaste huve teenisid ka lahkkelid Araabia natsionalismi esindajate seas. Pan-Araabia huve oli raske tõsta kohalikest huvidest kõrgemaks. Fildis (2012, 149) on sõnastanud lahkkelid araabia natsionalismi ning kohaliku huvide vahel: “ Araabia natsionalismi kõige kõrgem ideaal ehk ühtne poliitiline üksus kõigi vahel, kes jagasid ühtset araabia keelt ja kultuuripärandit, oli vastuolus tendentsiga keskenduda pigem kohalikele muredele ja ambitsioonidele.” Enamik toleaegetest ideoloogilistest liidritest ei omanud mingisugust laiemat ja tulevikku vaatavat visiooni.

1946. aastal Süüria iseseisvus ja peamiseks integratsiooni probleemiks sai regionalism. Prantsuse võimud olid teinud kõik endast oleneva, et puuduks koostöö ja lojaalsus Süüria rahvusriigi suhtes. Habib Kahalah, Süüria parlamendi liige aastal 1947, kirjeldas toona valitsenud parlamendile omaseid jooni järgmiselt: „Vaatasin enda ümber ja nägin ainult vastuolusid. Mehed, kellel polnud midagi ühist, kes ei jaganud mingeid põhimõtteid, mõned olid kirjaoskamatud, mõned rääkisid ainult kurdi või armeenia keelt [---]” (Fildis 2012, 150). Iseseisvudes koondus võim sunniitide kätte, kelle eesmärgiks oli piirkondlikke eripärade kaotamine, tühistati kõik alaviitide eesõigused ning loodi tsentraliseeritud riik, võimukeskusega Damaskuses (Fildis 2012, 149-150).

Prantslaste poliitika tulemusena olid alaviidid väga hästi esindatud relvajõududes. Kuna alaviidid esindasid vaeseid talupoegi, kes elasid linnadest kaugel, siis neile Araabia natsionalismi ilmingud korda ei läinud ja seeläbi oli turvaline prantslastel nende peale panustada (Fildis 2012, 150). Relvajõududest sai vahend Araabia natsionalismi mahasurumisel kahel põhjusel (Fildis 2012, 152): armeeteenistus tagas kindla

sissetuleku ning armee oli üks sotsiaalse mobiilsuse allikas. Seega Süüria iseseisvudes olid paljud pataljonid moodustatud ainult alaviitidest, mitte ükski eraldiseisev pataljon aga sunniitidest. Jõukad sunniidid aga pidasid sõduri elukutset jälestusväärseks ja nad olid nõus maksma, et väeteenistusest ära saada (Fildis 2012, 152). Süüria iseseisvuse esimesi aastaid iseloomustasid mitmed sunniitidest ohvitseride poolt korraldatud riigipöörded. Üksteist järjepidevalt elimineerides tõusid neist vabaks jäänud kohtadele alaviitidest ohvitserid, kes said endale varasemast vastutusrikkamaid ja tähtsamaid ametikohti armees (Fildis 2012, 151-152). Aastatel 1949-1954 toimunud riigipöörded olid kõik orkestreeritud sunniitidest vanemohvitseride poolt (Fildis 2012, 151-152).

Süüria iseseisvudes muutusid pinged erinevate etniliste gruppide vahel veelgi ilmsemaks ning valitsevaks sai Baathi ideoloogia. Araabia Sotsialistlik Baathi Partei valitseb tänapäevast Süüriat ning selle partei juured on sügaval Süüria lähiajalooos. Baathi partei alustas oma eksistentsi liikumisena, mis toetas Araabia natsionalismi, eesmärgiga luua ühtne Araabia riik (Devlin 1991, 1396). Baathi natsionalism erines mõneti sunniidi Araabia natsionalismist, kuna Baathi esindajad soovisid ühinenud sekulaarset Araabia ühiskonda, kuigi nad rõhutasid tugevalt, et islamil on keskne roll Araabia kultuuril ja ajalool (Devlin 1991, 1397). Baathi ideoloogia sai suure toetuse just religioosete vähemuste seas, kuna nende ideoloogia kohaselt olid kõik araablased võrdsed (Devlin 1991, 1397). Esimesel kongressil, mis peeti aastal 1947, ilmnisid vastuolud Baathi esindajate seas: alaviidist mõtleja Zaki Arsuzi taha olid koondunud suurel hulgal alaviitidest partei liikmeid ja nende kohaselt oli valitsev eliit süüdi maapiirkondades elavate inimeste halvas majanduslikus ja sotsiaalses olukorras (Devlin 1991, 1397). Peale kongressi sai Baathi partei maapiirkondades väga populaarseks ja aastal 1953 moodustati erinevate parteide liitumisega Araabia Baathi Sotsialistlik Partei (Fildis 2012, 152-153).

Aastatel 1958-1961 oli Süüria unioonis Egiptusega ning see andis eelise taas alaviitide sektile (Fildis 2012, 154-155): kõik poliitilised parteid saadeti laiali, kuid alaviitide grupid Baathi partei sees jätkasid salaja kooskämimist. Seega Süüria setsessioon unioonist andis võimaluse alaviitide poliitiliseks tõusuks, kuna nemad olid kõige paremini organiseeritud poliitiline üksus ning enamik alaviitidest olid sõjaväelise taustaga. Aastal 1959 lõid Baathi toetajatest ohvitserid, kes paiknesid Egiptuses, salajase organisatsiooni ja nende üks liidritest oli Hafez al-Assad (Fildis 2012, 154). 8. märtsil 1963. aastal viis

organisatsioon Armeed komitee (*Military Committee*) läbi riigipöörde (Fildis 2012, 154). Komitee 14st liikmest 5 olid alaviidid ning riigi uus juhtkond määras kõrgetele kohtadele armees ainult alaviitidest ohvitserid (Fildis, 2012, 154-155). 1963. aasta suve lõpuks oli võim armeed ja poliitika üle koondunud vähemuste kätte, eesotsas alaviitidega ning sunniitidest koosnevast enamusest oli saanud teisejärguline rahvakild (Fildis 2012, 154-155). Aastaks 1970 olid 65% kõrgematest ametikohtadest armees alaviitide käes (Qaddour 2013, 69).

Aeg, mil Süüria oli Prantsusmaa mandaatala, muutis Süüria edasist poliitilist arengut väga suurel määral. Killustumine, rahvusriigi idee mahasurumine ja alaviitide ning teiste vähemuste soosimine soodustas praeguse konflikti teket. Süüria iseseisvudes jätkus kaudselt prantslaste tegevuse edasine areng.

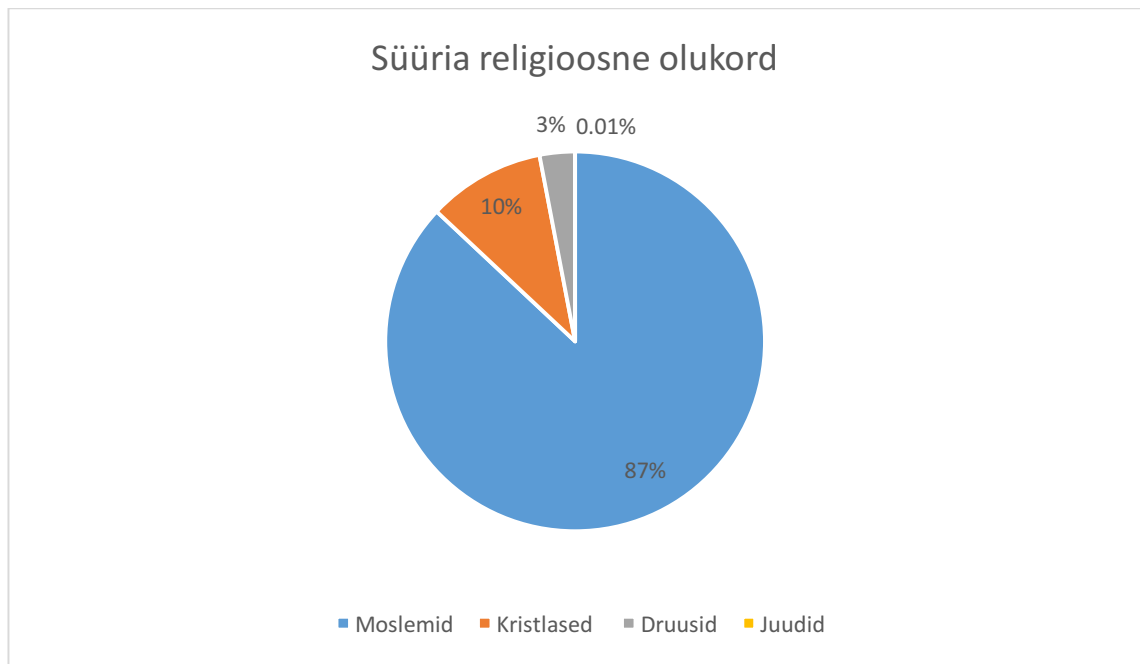
2.2. Süüria demograafia

Antud peatükis vaatlleb ja kirjeldab töö autor Süüria demograafiat toetudes CIA Factbooki 2016 andmetele. Ülevaade demograafiast on oluline mõistmaks välja toodud kodusõja tekke ja demograafia seost uurimistöös alapeatükis 3.3. Demograafiat ilmestab noorte suur osakaal rahvastikust.

Etniliselt on Süüria küllaltki homogeenne, 90% Süüria elanikest on etnilised araablast, ülejäänud 10% moodustavad kurdid ja armeenlased. 2014. aasta seisuga on Süürias 17,064,854 elanikku.

Religioosselt on Süüria rahvastiku olukord heterogeenne. 87% rahvastikust on moslemid, kellest omakorda 74% on sunniidid ja 13% šiidi usku. Kristlased moodustavad 10% rahvastikust, drused 3% ja juudid moodustavad alla 1% Süüria rahvastikust.

Tabel 1. Süüria religioosne olukord

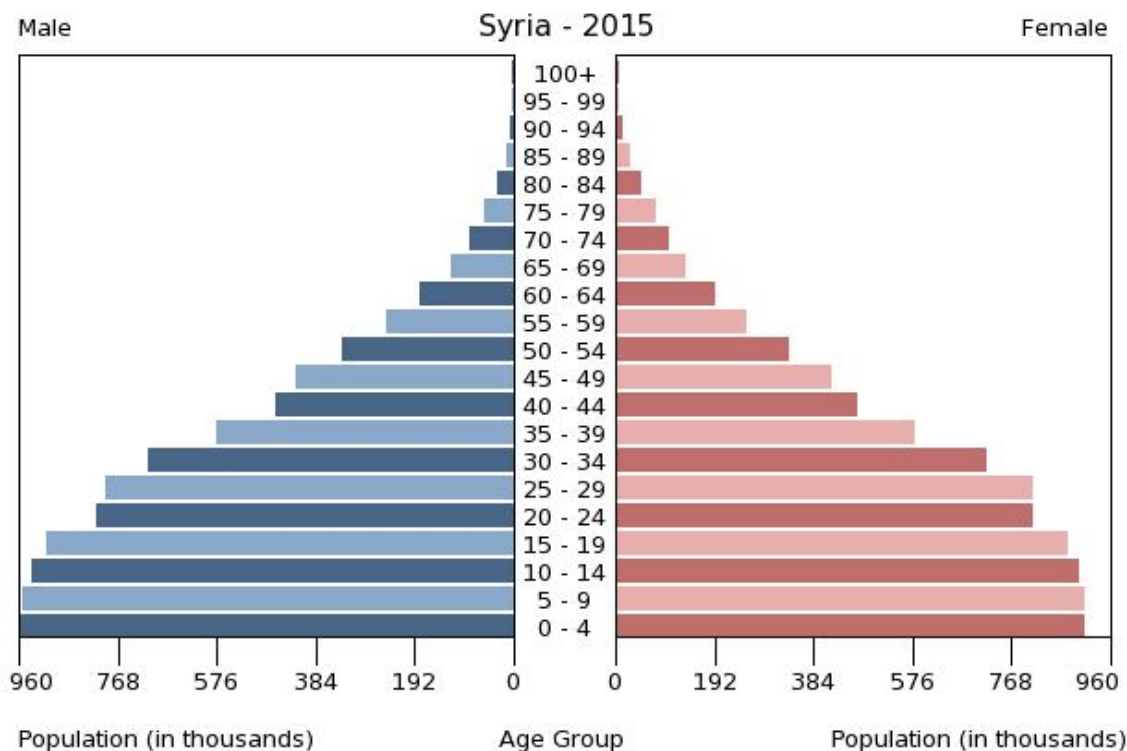

Allikas: CIA Factbook 2016 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

Süüria mediaanvanus ehk vanus millest pool rahvastikust on nooremad ja pool vanemad on 23,8 aastat. Võrdluseks, Eestis on see sama näitaja 41,2 ja Saksamaal 46,1 aastat. Liibüas, kus oli samalaadne relvastatud konflikt aastal 2011, on mediaanvanus 27,5. Seega Süüria rahvastik on väga noor võrreldes stabiilsete riikidega Euroopas. Samuti on Süürias meeste mediaanvanus naistest pea aasta võrra väiksem, meestel 23,3 ja naistel 24,1 aastat.

All oleval graafikul on näha Süüria rahvastiku püramiid. Püramiid kinnitab Süüria rahvastiku noorust. Üle poole Süüria rahvastikust on vanuses alla 24 aastat. Vanuserühm 25-54 moodustab veel lisaks 38,57%. Nooremates vanusegruppides ehk vanusegruppides kuni 24 aastat on meestel suurem osakaal. Kuni 24 aastate Süüria elanike seas on 4 555 046 meest ja 4 375 548 ehk ligemale 179 498 meest rohkem.

Tabel 2. Süüria rahvastikupüramiid

Allikas: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

Ligemale 57% Süüria elanikest elab linnades. Suurimad linnad on Aleppo, Damaskus ja Homs. Ligemale 7,76 miljonit inimest elavad neis kolmes suurimas linnas. Viimase 5 aasta jooksul on urbaniseerumise number tõusnud 1,3% võrra. Geograafiliselt asuvad kõik suuremad linnad lääne-Süürias, kuna Ida-Süüria on pigem mägisem ja seal asuvad ka kõrbed.

2.3. Süüria kodusõja sisepoliitilised ilmingud

Süüria sisepoliitikat ilmestab “vähemuste koalitsioon”, kus võimul on alaviidid, kes valitsevad koostöös kristlaste ja druusidega. Olukorras kus sunniidid moodustavad 74% elanikkonnast (CIA Factbook 2016) on sunniitide esindatus sisepoliitikas marginaalne. Vaadeldes kodusõja osapooli, saab teha järeldusi, mil määral religioosne mõõde on esindatud konflikti osapooltes.

2.3.1. Süüria kodusõja osapooled

Süüria kodusõja osapooli määratleda on küllaltki keeruline, sest opositsioon on samapalju omavahel tülis kui nad on tülis valitseva režiimiga (Byman 2016, 171). Valitsev eliit koosneb enamasti alaviitidest, mõne erandina on prominentsetele kohtadele pandud ka mõni sunniidist poliitik, näiteks praegune peaminister Wael Nader al-Halqi ja siseminister Mohammad Ibrahim al-Shaar. Valitsusväed olid kodusõja algul Lähis-Ida üks tugevamaid armeesid, omades üle 300 000 sõjaväelase, nende hulgas 220 000 maavägedes ja ligi 70 000 õhuväes, aktiivses reservarmees oli ligi 350 000 võitlejat (Jenkins 2014, 6). Hinnanguliselt on öeldud, et Süüria oleks teoreetiliselt saanud kokku kutsuda ligi 1,7 miljonit võitlejat. Armeed oli ja on hästi ning kaasaegselt relvastatud.

Armeed koosneb erinevate usulahkude esindajatest. Kartes sunniitidest sõdurite deserteerumist saab Bashar al-Assad kasutada ainult ühte kolmandikku oma armeest seetõttu igapäevases võitluses kasutatakse ainult alaviitidest koosnevaid väeüksusi (Jenkins 2014, 6-7) Erandkorras kasutatakse sunniitidest ajateenijatest koosnevaid üksusi, mis on rangelt alaviitidest ohvitseride kontrolli all, ülejäänud sunniitidest koosnevad väeüksused asuvad tagalas (Jenkins 2014, 7). Alaviitidest koosnevad üksused on märgatavalt paremini relvastatud sunnitide väeosadest (Jenkins 2014, 6).

Valitsusvägedega paralleelselt eksisteerivad kaks relvarühmitust, mille eesmärgiks on kohalikul tasandil opositsiooniga võidelda (Jenkins 2014, 1-3) . Shabiha tähendab araabia keeles kummitust ning nad koosnevad ja on juhitud alaviitide poolt (Jenkins 2014, 1-2). Teine relvarühmitus on Jaysh al-Sha'bi ehk tõlkes Rahva Armeed, mis kasvas välja Baathi partei organisatsioonist, eesmärgiga kaitsta lojaalseid piirkondi Moslemite Vennaskonna ülestõusu ajal 1970ndatel (Jenkins 2014, 2). Täna hetkel on nende eesmärgiks kaitsta alaviitide, kristlaste ja druuside tugipunkte, samuti on nad viinud läbi etnilisi puhastusi (Jenkins 2014, 2). Relvarühmitused on tänapäeval justkui massihävitusrelvad, kuna nende üheks eesmärgiks on hirmutada tsiviilelanike, kes võivad toetada mässulisi. Kuna valitsusvägede haare on jäänud väiksemaks siis tagavad nad riigikorra olemasolu ka piirkondades, kus valitsusvägesid ei asu.

Lisaks valitsusvägedele ja kahele relvarühmitusele võitlevad al-Assadi poolt ka Hezbollah võitlejad. Hezbollah on šiitidest koosnev relvarühmitus ja poliitiline partei, mis loodi aastal 1982 ja paikneb enamasti Liibanonis (Farida 2015, 169). Nende eesmärgiks on kaitsta šiidi kogukonda Lähis-Idas ning nende ideoloogiline partnerlus Iraani Islamivabariigiga on teadatunud (Farida 2015, 169). Hezbollah võitlejate arv Süürias ei ole täpselt teada, kuid Hezbollah võitlejad on osavad, karastunud ja hästi relvastatud. Lisaks Hezbollah rühmitusele on Iraan aidanud komplekteerida šiitidest koosnevaid relvarühmitusi ning nende eesmärgiks on asendada sunniitidest koosnevaid valitsusvägede üksusi (Fulton et al. 2013, 7).

Süüria kodusõda pole kahepoolne konflikt, kuna opositsiooniväed on killustunud mitmeks erinevaks osaks, millest kõige väiksemad osapooled nimetavad end eriviisidel, näiteks pataljoniideks või brigaadideks (Jenkins 2014, 8). Vaba Süüria armee on n-ö katuseorganisatsioon opositsiooni vägedele ning nad koosnevad enamasti sunniitidest, kes on al-Assadi armee ülejooksikud (Jenkins 2014, 8), Nende organiseeritus ning relvastus on kehv.

Samuti on opositsioonis valitseva korraga ka Islamistlik Rinne (The Islamic Front), mis hõlmab endas väga palju erinevaid islamistlike organisatsioone (Jenkins, 2014, 10). Neid koondab salafism, mille järgi tuleb koraani tõlgendada sõna-sõnalt ning nad põlastavad läänest tulevaid poliitilisi süsteeme, mille kohaselt inimene on kõrgem kui jumal (ehk demokraatiat) (Jenkins 2014, 10). Nende vaadete kohaselt tuleb kehtestada šariaat.

Salafistide kõrval eksisteerivad kaks rühmitust (Bew 2015, 24): al-Nusra rinne ja ISIS. Al-Nusra on Al-Qaida Süüria haru ja ühtlasi terroristlik organisatsioon (Bew 2015, 25). ISISe puhul on tegemist Al-Qaida Iraagi haruga, mille mõjuvõim on laienenud Süüria aladele (Jenkins 2014, 10)

Veel üheks kodusõja osapooleks on kurdid. Nemat on loonud Kurdi Rahva Kaitse Üksused (YPG), mis võitlevad valitsusvägedega, Vaba Süüria Armeega ja džihaadi võitlejatega (Jenkins 2014, 5). Kurdid on nimetanud end kodusõja kontekstis neutraalseks ning nende võitluse eesmärgiks on enesekaitse ning lõpptulemusena nähakse iseseisvat kurdide riiki (Jenkins 2014, 5).

Tehes ülevaate Süüria kodusõja osapooltest ilmneb, et valitsuse eest võitlevad üksused koosnevad alaviidi seksti esindajatest ning opositsioon koosneb sunniidi võitlejatest. Opositsiooni tegevust ilmestab ka islami äärmuslaste tegevus,

2.4. Süüria kodusõja välispoliitilised ilmingud

Süüria kodusõda omab välispoliitiliselt suurt tähtsust. Rahvusvahelisel kogukonnal on oluline roll Süüria kriisi lahendamisel ja oma osa mängivad selles nii USA kui ka Venemaa. Kuna üleüldine regiooni geopoliitiline tasakaal on ohus, siis maailma suurvõimud teevad pingutusi kriisi lahendamiseks. Põgenike kriis Euroopas, Islamiriigi (ISIS) teke ja tõus, destabilisatsioon Iraagis, Liibanonis ja Türgis on vaid mõned näited kuidas Süüria kriis võib eskaleeruda (Bew 2015, 24).

2.4.1. Süüria kodusõda ja Ameerika Ühendriigid

Ameerika Ühendriikide jaoks on stabiilsus Lähis-Idas üks maailmapoliitika alustalasid. Ameerika Ühendriigid peamised partnerid Süüria ümbruses on Türgi, Jordaania ja Saudi Araabia. Kõik need riigid loodavad, et Süüria kriisi lõpplahendus on neile sobiv (O'Hanlon 2015, 28). USA on olnud küllalt passiivne Süüria kriisi sekkumisel. Barack Obama administratsiooni murekohtadeks on olnud vägede väljaviimine Iraagist ja Afganistanis. Sõjaliste operatsioonide edukus nendes riikides on madal. Obama administratsioon sekkus Liibüa kriisi lahendamisse, kuid Liibüas jätkusid sisepoliitilised kriisid ja vägivald ka pärast Ameerika Ühendriikide sekkumist (Katz 2013, 2). Liibüa kriisiga kaasnes USA suursaatkonna ründamine Benghaziis, mille käigus hukkus Ameerika Ühendriikide suursaadik Liibüas (Katz 2013, 3).

USA passiivsust soosib ka keeruline regionaalne olukord. Iisraeli julgeolek on Ameerika Ühendriikide välispoliitikas omanud juba aastakümneid tähtsat positsiooni ja erinev ei ole ka Süüria kriis. Bashar al-Assadi režiim omab häid suhteid Iisraeli suurimate vaenlastega: Iraani ja Hezbollah'iga (Katz 2013, 2). Iisrael on hirmul ideest, et al-Assadi režiim võib asendada veelgi juudi vaenulikumat poliitikat viljeleva režiimiga ja Süüria-Iisraeli piir võib saada uueks konfliktikoldeks (Katz 2013, 1-3). Iisrael hindab kõrgelt, et nii Hafez kui ka Bashar al-Assad on hoidnud Iisraeli-Süüria

piiri rahumeelsena, seega Iisraeli eelistus on al-Assadi režiimi edasi kestmine (Stent 2016, 110).

2.4.2. Süüria kodusõda ja Saudi Araabia

USA ja NATO peamine liitlane Süüria ümbruses on Saudi Araabia. Nende eesmärgiks on al-Assad kukutada, kuna Süüria on Iraani peamine liitlane. Iraan kujutab endast globaalset ohtu tänu oma tuumaprogrammile. Regionaalsel tasandil kujutab Iraan ohtu sunniitidest koosnevale eliidile Iraanis valitsevate šiitlike väärtuste tõttu (Carpenter 2013, 4).

2.4.3. Süüria kodusõda ja Türgi

Süüria konfliktiga seoses on tekkinud huvid ka Türgil. Türgi eesmärk on režiimi vahetus Süürias (Carpenter 2013, 5). Ankara on loonud varjupaike Vaba Süüria Armeed võitlejatele ja samuti on Türgi aidanud Süüria opositsiooni finantsiliselt (Carpenter 2013, 5). Süüria on kättemaksuna hakanud aktiivelt toetama kurdi mässulisi Türgis (Carpenter 2013, 6).

2.4.4. Süüria kodusõda ja Venemaa

Venemaa näeb Süüria kriisi kui võimalust kehtestada ennast jätkuva suurvõimuna maailmas. Venemaa otsene sekkumine Süüria kodusõtta on muutnud Süüria kodusõja justkui külma sõja aegu meenutavaks Venemaa-USA konfliktiks. Ametlikult on Vene Föderatsiooni eesmärgiks Süürias vähendada terrorismi, tehes seda läbi al-Assadi režiimi toetamise (Stent 2016, 108-109). Vladimir Putin on sõnastanud Venemaa motiivid järgnevalt: "Süüria võimuladviku kokku kukkumine annab võimaluse terroristidel end veelgi rohkem mobiliseerida. Selle asemel, et õnnestada riigi institutsioone, peaksime me hoopis neid tugevdama." (Putin 2015) Venemaal on ka teisi motiive ning Putini huvides on, et Süürias ja Lähis-Idas laiemalt püsiks sekulaarsed režiimid (Stent 2016, 110).

Alapeatüki 2.4 tulemusena nähtub, et kõik väljatoodud riigid omavad geopoliitilisi huve Süüria kriisi taustal. Analüüsis kõrvutatakse tulemit religioossete mitmekesisustega antud riikides ja nähtub, et enamik juhtudel omavad riigid ka sektantlikke motiive konflikti sekkumisel.

3. Religioosete erinevuste ning konflikti erinevate tahkude analüüs

3.1. Sisepoliitilised ilmingud ja religioosne mitmekesisus

Süüria kodusõja osapooli iseloomustavad religioossed vastuolud ja poliitilised erinevused. Režiimi esindab vähemuste koalitsioon, kus šiidi usulahu esindavate alaviitide kõrval on ka kristlased ja drused. Opositsiooni ilmestab sunniitide suur osakaal.

Toby Matthieseni poolt välja pakutud üks faktor, mis soodustab usulis-sektantlikku konflikti teket on islamistlike vaadete populaarsuse tõus nii sunniidi kui ka šiidi kogukonna sees (Matthiesen 2014, 3). Opositsiooni tegevuses paistab silma radikaalsete islamistide liikumine, mis on muutnud Süüria kodusõja sektantliku iseloomuga konfliktiks (Lawson 2014, 1354). Islamistliku Rinde on samuti religioossetel eesmärkidel tegutsev organisatsioon ja nende tegevust iseloomustab salafism (Jenkins 2014, 10). Opositsiooni sees on tugevad lahkkelid, mis tulenevad islamistlike vaadete erinevusest (Lawson 2014, 1354). Kuna lahkkelid on tingitud islamistlike vaadete erinevusest, saab väita, et Süüria kodusõda on usulis-sektantlik konflikt.

Teine Toby Matthieseni poolt välja pakutud faktor soodustamiseks usulis-sektantlikku konflikti teket Lähis-Idas oli šiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasv (Matthiesen 2014, 3). Šiidi kogukonna poliitilise olulise kasvu põhjuseks saab pidada Süüria lähiajalugu. Prantslaste tegevuse tulemusena said alaviidid suures osas enda kätte Süüria armeed ja valitsuse. Opositsiooni esindajad on valdavalt sunniidid, kes moodustavad enamuse Süüria rahvastikust. Sunniidi äärmuslaste organisatsiooni ISISe puhul tuleb silmas pidada, et suur hulk nende võitlejaid tuleb välismaalt. Neil on 25 000 võitlejat Araabia riikidest ja 5000 võitlejat lääne maailmast, mis ilmestab asjalolu, et ISISe motiiv on pigem religioosne kui poliitiline (Byman 2016, 79). ISISe vaated ei ole enamikule moslemitele vastuvõetavad, kuid nad on kehtestanud ennast sunniidist moslemite kaitsjatena (Byman 2016, 79). ISIS on rünnanud šiitide pühapaiku ka väljaspool Süüriat, sellest võib järeldada, et nende motiivid on religioossed ja ISISe eesmärgiks on võidelda sunniitide õiguste ees kogu Araabia maailmas, mitte ainult Süürias. Süüria kodusõda on neile soodne pinnas organisatsiooniliseks arenguks. Šiidi

kogukonna sees ei ilmne erilisi märke, mille kohaselt viimaste aastate jooksul oleks olnud märkimisväärne islamistlike vaadete tõus. Sellest võib järeldada, et usulis-sektantlik konflikt on algatatud sunniidi kogukonna poolt.

Analüüsid sisepoliitilisi ilminguid seostatuna religioosse mitmekesisusega Süürias ilmneb, et konflikti põhjusena saab välja tuua usulis-sektantlikku vastasseisu. Matthieseni poolt välja pakutud faktoritest, mis soodustavad sektantliku konflikti teket, on esindatud nii šiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasv kui ka islamistlike vaadete populaarsuse tõus sunniidi kogukonna sees. Šiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasvu põhjuseks on Süüria lähiajalugu, milles prantslaste tegevuse tõttu omasid alaviidid suurt võimu armeed üle ning sealt tulenevalt on nad väga hästi olnud esindatud ka valitsuses. Šiidi kogukonna sees ei ilmne islamistlike vaadete populaarsuse tõusu, millest saab järeldada, et usulis-sektantlik konflikt on kujunenud sunniidi kogukonna tegevuse tõttu.

3.2. Välispoliitilised ilmingud ja religioosne mitmekesisus

Antud uurimustöös on välispoliitilisteks ilminguteks Ameerika ühendriikide, Venemaa, Türgi, Iraani ja Saudi Araabia reageerimine ning otsene või kaudne osalemine Süüria kodusõjas. Antud peatüki analüüs põhineb Matthieseni kolmandale usulis-sektantliku konflikti soodustaval faktoril, mille kohaselt geopoliitiliste ja religioossete vaadete segunemine välispoliitikas annab aluse usulis-sektantliku konflikti tekkeks.

3.2.1. Türgi

Türgi on sekulaarne riik, mille rahvastik koosneb enamuses sunniitidest (International Religious Freedom Report 2010). Türgi on haaratud Süüria kriisi mitmel põhjusel. Esiteks on Türgil maismaa piir Süüriaga, teiseks on Türgis suur kurdi kogukond ning Türgil on regionaalsed huvid (Carpenter 2013, 5). Türgit valitsev Recep Erdogani partei on konservatiivne sunniidi partei

Kurdi kogukond on olnud Türgi sisepoliitikas tähtis jõud. Kurdidel püüdlused omariiklusele on olnud nii rahumeelsed kui ka vägivaldsed. Kurdide rahvaomakaitse (YPG) on varasemalt olnud konfliktis ISISega ja see on muutnud Türgi-Süüria piiri konfliktseks ühelt poolt survestavad Türgit islamiäärmuslased Türgi lõunapiiril ja teiselt

poolt kurdi liikumine Türgi sees (Lawson 2014, 1351). Kurdide rahutus on viinud Türgi valitsuse otsusteni, millega on kurdidele lubatud võrreldes varasemaga rohkem õigusi ja vabadusi, näiteks kurdi keele kasutamine koolides (Lawson 2014, 1352). Kurdi rahvuslased peavad oma kohustuseks aidata oma Süürias elavaid hõimukaaslasi ja see on aidanud neil ennast mobiliseerida Türgi sees. Türgi sisepoliitilist olukorda on komplitseerinud ka Süüria sõjapõgenikud. Alaviitidest sõjapõgenikud on muutnud Türgi sektantlikku tasakaalu (Lawson 2014, 1354-1356).

Suurim muutus Türgi välispoliitikas on konflikti ajendil tekkinud tihe suhtlus Iraani Islamivabariigiga, kuigi riigid pole endiselt ühisel arvamusel Süüria tulevikust (Lawson 2014, 1358). Türgi on püüdnud leida ühist keelt Iraani Islamiriigiga, kuid erinevad ootused Süüria tuleviku suhtes on seda takistanud, kuivõrd Iraan pooldab hetkel Süürias valitseva režiimi jätkumist erinevalt Türgist. Küll aga on Iraan teinud julgeoleku alast koostööd Türgiga kartuses, et sunniidi äärmuslased tungivad Iraani piirile aina lähemale ning Iraan pelglik oma kurdi kogukonna püüdluste üle (Lawson 2014, 1358).

Türgi loodab konfliktist saada omakasu, mille tulemusena oleks Türgi mõjuvõim regioonis laiem, kui see on olnud seni. Türgi välisminister Ahmet Davutoglu on kirjeldanud Türgi rolli konflikti järgses Lähis-Idas: „Süüria kodusõja lõpuks sünnib uus Lähis-Ida ja Türgi on selle omanik, algataja ja teener” (Karaveli 2012).

Toby Matthieseni kolmas faktor usulis-sektantlikku konflikti tekkeks oli geopoliitiliste ja sektantliku vaadete segunemine välis- ja julgeolupoliitikas (Matthiesen 2014, 3). Hoolimata Türgi sekulaarsest riigikorraldusest määrab Türgi huve antud konfliktis ka usulahkude vaheline olukord Lähis-Idas, seega Türgi on seotud Süüria kriisiga religioosel tasandil. Türgi välispoliitilised otsused on mõjutatud regiooni religioosest tasakaalust, mistõttu on Türgi lähenenud Iraanile, kuna šiidi enamusega Iraan kardab sunniidi äärmuslaste mõju kasvu oma piiril. See on huvitav asjaolu, kuna Türgi ise on sunniidi enamusega riik kuid sekulaarne riigikorraldus annab võimaluse geopoliitilistel kaalutlustel jätta kõrvale sektantlikud vastuolud. Sektantlikud kaalutlused pole seni mänginud Türgi välispoliitikas nii suurt osa kui Süüria sündmuste taustal.

3.2.2. Venemaa

Venemaa on sekulaarne riik (International Religious Freedom Report 2010). Venemaa motiivid Süüria kodusõtta sekkumisel on kahetised. Esiteks soovib Venemaa tõestada ennast kui maailma suurvõimuna. Viimaste aastate jooksul on Venemaa jõudsalt tunginud maailma suurvõimude hulka, seda nii diplomaatiliste kui ka sõjaliste vahenditega. Diplomaatilisi oskusi näidati näiteks Iraani tuumaleppe sõlmimisel. Relva abil on mõjuvõim laienenud Ukrainas ja nüüd ka Süürias. Venemaa jõudsale tegevuse tõttu on vähenenud Ameerika Ühendriikide roll maailmapoliitikas, näiteks Süüria keemarelvade likvideerimise küsimus, kus juhtotsad võttis enda kätte Venemaa (Stent 2016, 105). Venemaa tegevus Lähis-Idas on neile toonud poliitilist kapitali sealse regioonis ja otsest majanduslikku kasu (Stent 2016, 106). 2015. aasta teises pooles külastasid paljud sealse regiooni riigipead Moskvat, kus nii mõnedki neist on sõlminud suuremahulisi relvaleppeid ja loonud muid olulisi kaubandussuhteid (Stent 2016, 107).

Venemaal sekkumisel Süüria kodusõtta on religioosne mõõde. Vladimir Putin on pelglik sekulaarsete ja autoritaarsete režiimide kukutamise suhtes, kuna see võib julgustada islamiäärmuslasi Vene piiri lähedal ja Venemaal (Stent 2016, 109). Seega Venemaa motiivid on nii poliitilised kui ka religioossed. Sekulaarse režiimi jätkuv eksistents Süürias on vaieldamatult Venemaa huvides.

Venemaa sekkumisel Süüria kodusõtta on nii poliitiline, majanduslik kui religioosne dimensioon. Poliitiliseks põhjuseks on enda kehtestamine maailma suurvõimuna. Majanduslikult nähakse võimalust arendada oma relvatööstust. Islamiäärmuslaste tegevust Venemaal püütakse ennetada sekulaarsete režiimide tugevdamisega Lähis-Idas, mis kinnitab Matthieseni poolt välja toodud faktorit, kus geopoliitiliste ja sektantlikke vaadete segunemine annab aluse usulis-sektantlikku konflikti tekkeks.

3.2.3. Saudi Araabia ja Iraan

Saudi Araabia on mitte sekulaarne riik, kus riigiusuks on sunniidi islam (International Religious Freedom Report 2010). Iraan on samuti mitte sekulaarne riik, mille riigiusuks on šiidi islam (International Religious Freedom Report 2010). Saudi Araabia soovib eemaldada Bashar al-Assadi režiimi ja seda põhjusel, et Iraani peamine liitlane sealse regioonis on Süüria (Carpenter 2013,3). Iraani isoleerimisel on kahetised põhjused.

Põhjus on nii poliitiline kui ka religioosne. Poliitiline põhjus on seotud julgeolekuga, seda eelkõige Iraani laialdase tuumaprogrammi tõttu (Carpenter 2013, 3-4). Selle motiivi tõttu toetavad Saudi Araabiat ka USA ja teised lääne jõud. Iraan, mille ametlikuks religiooniks on šiiidi islam, on toetanud al-Assadi režiimi, saates väljaõpetatud sõdureid režiimi eest võitlema. Selline tegevus õõnestab konservatiivsete moslemite valitsemist Araabia maades. Üheks selliseks näiteks on Bahrein, kus sunniidist valitseja valitseb šiiidi enamuse üle (Carpenter 2013, 3-5). Teheran on lubanud parandada rahulolematute bahreinlaste olukorda (Carpenter 2013, 3-5). Saudi Araabia on saatnud praeguse Bahreini režiimi kaitseks ka relvastatud üksusi, et võidelda režiimi vastastega (Carpenter 2013, 3-5). Saudi Araabia ja Iraani motiivid Süüria konflikti sekkumisel on seotud regionaalse julgeolekuga, kuid see omab ka religioosset mõõdet. Erinevuseks on konflikti on sekkumise eesmärgid.

Saudi Araabia ja Iraani motiivid kattuvad Matthieseni poolt välja toodud faktoriga, milles geopoliitiliste ja sektantlike vaadete segunemine soodustab usulis-sektantlikku konflikti teket. Matthiesen ka ise rõhutab, et eriti käib see Iraani ja Saudi Araabia kohta. Mitte-sekulaarne Iraan ja Saudi Araabia seisavad nii geopoliitiliste kui ka religioossete huvide eest.

3.2.4. Ameerika Ühendriigid

Süüria kodusõda on Ameerika Ühendriikide jaoks taaskord võimalus näidata ennast „maailmapolitseinikuna“. USA eesmärgiks on kukutada al-Assad, luua demokraatlik režiim, mis kaitseb kõiki võrdselt sekte ning hävitada ISIS (Karakoc 2013, 224). Samuti on Ameerika Ühendriikidele tähtis geopoliitiline olukord Lähis-Idas, mille keskmes oleksid Ameerika Ühendriikidele sobivad jõud.

Jülide Karkoc on oma artiklis “US Policy Towards Syria Since the Early 2000s” kirjeldanud USA välispoliitikat Lähis-Idas kui Iraani vastast, sunniitidele orienteeritud ja Iisraeli soosivat (Karakoc 2013:223). USA püüd mõjutada Süüria sündmusi on olnud vastuolus avaliku arvamusega, mis ei toeta USA sõjalist sekkumist. Ükski USA presidendi kandidaat ei julge riskida, et avalikult toetada sõjalist sekkumist Süürias.

Regionaalselt on Ameerika Ühendriikidele tähtis hoida häid suhteid Saudi Araabiaga. USA suhteid Saudi Araabiaga nõrgestab USA senisest tihedam suhtlus Iraaniga. ISISe hävitamine on Iraani ja USA ühine eesmärk. Saudi Araabia omakorda näeb Iraanis kui oma üht suurimat vaenlast regiooni julgeolekule (Henderson 2016).

Ameerika Ühendriikide sekkumise motiiv Süüria kodusõtta on eelkõige geopoliitiline. Sekulaarse riigikorraldusega Ameerika Ühendriigil peamine religioosne motiiv kodusõtta sekkumisel on ISISe hävitamine. Peamised eesmärgid on regiooni tasakaalu hoidmine, suhete edendamine oma liitlastega ning ISISe hävitamine.

3.3. Demograafia kui kodusõja põhjus

Demograafia omab kodusõja tekkel väga suurt rolli. Noorte suur osakaal ja religiooselt heterogeenne ühiskond soodustab konflikti teket. Antud analüüsis on kõrvutatud Süüria demograafia andmed Henrik Urdali 2004. aasta uurimusega "The Devil in the Demographics: The effect of Youth Bulges on Domestic Armed Conflict, 1950-2000." Analüüsis selgub, et Süüria demograafia on soodne kodusõja tekkeks.

Samuel Huntington on võrrelnud vägivaldsust islamis ja kristluses ning väitnud, et põhjust tuleb otsida pigem demograafias kui religioonis: "Ma ei usu, et islam on vägivaldsem kui mõni teine religioon ja ma arvan, et kui liita kõik kokku, siis kristlased on sajandite jooksul tapnud rohkem inimesi kui moslemid. Põhiline faktor on demograafia. Üleüldiselt rääkides, inimesed, kes tapavad teisi inimesi on mehed vanuses 16-30" (Huntington 2001).

Peatükis 2.2. on tehtud ülevaade Süüria demograafiast, millest selgub noorte suur osakaal Süüria rahvastikus. Henrik Urdal on 2004. aasta empiirilises uurimuses "The Devil in the Demographics: The effect of Youth Bulges on Domestic Armed Conflict, 1950-2000," koostöös Maailmapangaga leidnud, et märkimisväärne noorte osakaal ühiskonnas soodustab kodusõdade teket (Urdal 2004, 1). Seda omakorda soodustab noorte suur töötus ja üleüldine majanduslik mahajäämus. CIA Factbook'i andmetel

selgub, et Süüria rahvastikust ligi pooled on nooremad kui 24 eluaastat. Selles vanuse kategoorias domineerivad mehed.

Noorte olukorda Süürias kirjeldab märtsis 2016 ilmunud Araabiamaade suurim noorte uuring "Arab Youth Survey 2016", mis viidi läbi ASDA'A Burson-Marsteller PR firma poolt. Küsitleti 3500 noort vanuses 18-24. Sooline jagunemine oli täpselt 50:50. Antud uuringu üks suurimaid leide oli asjaolu, et Araabia noored peavad ISISega liitumise peamiseks põhjuseks tööpuudust ja üleüldist võimaluste puudumist. Süüria demograafia olulisust näitab ka asjaolu, et ISISega on liitunud suur hulk noori mehi. Ka nendel noortel sunniitidel, kellel puudub eriline huvi ja teadmised religiooni vastu on leidnud ISISe sotsiaalmeedia kampaaniatest midagi, mis neid kõnetab ning ISISega liitumine annab muidu sihitutele noortele mingisuguse eesmärgi ja rahuldab nende seiklusjanu (Byman 2016, 80). Noorte liitumine ISISega ilmestab asjalolu, kuidas demograafia soodustab konflikti teket.

Kokkuvõte

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli hinnata, kuidas Süüria kodusõja sise- ja välispoliitilised ilmingud kattuvad või ristuvad usuliste erinevustega ning jõuda hinnanguteni kuivõrd teiste oluliste kodusõja tekkepõhjuste seas saab pidada relevantseks sektantlikku faktorit.

Süüria lähiajalugu soodustas alaviitide tõusu tähtsatele ametikohtadele ning võimu saamist armee üle. Toby Matthiesen on kirjeldanud faktoreid, mis soodustavad usulis-sektantlikku konflikti teket. Šiiidi kogukonna poliitilise olulisuse kasv on välja toodud kui üks faktor, mis soodustab usulis-sektantlikku konflikti tekkimist. Šiiidi kogukond sai endale poliitikas määrava rolli tänu prantslaste tegevusele. Prantslaste eesmärgiks oli Araabia natsionalismi ilmingud maha suruda ning selle vahendiks sai sunniidi kogukonna eemaldamine kohalikust võimust. Süüria lähiajalool on määrav roll Süüria kodusõja tekkimises ning sektantlik dimensioon on antud konfliktis esindatud.

Sisepoliitiliste ilmingute analüüsil käsitles töö autor lähemalt konflikti erinevaid osapooli. Analüüsis lähtuti Toby Matthieseni usulis-sektantlikku konflikti soodustavat faktoril, mille kohaselt islamistlike vaadete populaarsuse tõus annab tõuke usulis-sektantlikku konflikti tekkeks. Osapooli käsitledes jäi silma islamiäärmuslaste tegevus opositsiooni ridades. Al-Nusrah rinne, ISIS ja Islamistlik Rinne on äärmuslikud terroriorganisatsioonid, mis on konfliktis valitsusvägedega. Valitsuse poolel võitlevate üksusi iseloomustavaks jooneks on šiiidi kogukonna roll. Valitsusväed koosnevad alaviitidest nende kõrval võitlevad ka Hezbollah võitlejad ja Iraani poolt saadetud üksused. Samuti võitlevad valitsuse poolel ka Shabiha üksus ja Jaysh al-Sha'bi. Sisepoliitilist olukorda saab pidada Süüria kodusõja üheks põhjuseks ning sisepoliitilised ilmingud kattuvad religioossete erinevustega Süüria sees.

Süüria kodusõjal on suur välispoliitiline tähtsus, kuna Lähis-Ida julgeolek on oluline maailma suurvõimudele. Välispoliitiliste ilmingute analüüsis hindas töö autor seda, kas konfliktis tähtsust omav riik on sekulaarne või mitte ning mis eesmärkidel on antud riik seotud konfliktiga. Kõikide vaatluse all olevate riikide motiividest selgus nii geopoliitiline kui ka religioosne mõõde. Toby Matthiesen on välja toonud geopoliitiliste ja sektantlike vaadete segunemise kui ühte usulis-sektantlikku konflikti soodustavat asjaolu. Analüüsimisel riigi sekulaarsus või mitte sekulaarsus ei olnud relevantne.

Lisaks sise- ja välispoliitilistele ilmingutele analüüsis töö autor lähemalt ka demograafia rolli Süüria kodusõja tekkel. CIA Factbook 2016 andmetel tehtud ülevaade Süüria demograafiast näitab suurt noorte osakaalu rahvastikus. Analüüsi osas kõrvutati neid andmeid Henrik Urdali uurimusega, mis kinnitab, et suur noorte osakaal ühiskonnas soodustab kodusõja teket. Ülevaade Süüria demograafiast kinnitab Süüria etnilist homogeensust ja religioosset heterogeensust. Demograafia omab tähtsat rolli Süüria kodusõja tekkel. Religioosne mitmekesisus Süüria sees annab aluse usulis-sektantliku konflikti tekkeks. Noort rahvastiku saab pidada konflikti soodustavaks teguriks.

Töö tulemusena selgus, et Süüria kodusõja sise- ja välispoliitilised ilmingud kattuvad usuliste erinevustega Süürias. Seda ilmestab nii Süüria kodusõja osapoolte kui ka konflikti välispoliitiliste ilmingute analüüs. Süüria lähiajalugu ja demograafia omavad suurt tähtsust Süüria kodusõja tekkel, religioosne mõõde eksisteerib paralleelselt nende põhjustega. Süüria kodusõda omab usulis-sektantlikku konfliktile omaseid jooni, kuid soodustavate teguritena saab välja tuua ka demograafiat ja Süüria lähiajalugu.

Kasutatud kirjandus

- Bew, John. 2015. "Syria and the crisis of world order. (cover story)." *New Statesman* 144 (5279): 22-29.
- Byman, Daniel. 2016. "Six bad options for Syria." *Washington Quarterly* 38 (4):171-186.
- Byman, Daniel.2016. "ISIS Goes Global." *Foreign Affairs*, 95 (2): 76-85.
- Carpenter, Ted. 2013. "Tangled web: The Syrian civil war and its implications." *Mediterranean Quarterly*, 24 (1): 1-11.
- CIA Factbook. 2016. "The World Factbook" , 26 aprill, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html> (kõlastatud 28 aprill, 2016).
- Constitution of the Syrian Arab Republic. 2012. <http://www.voltairenet.org/article173033.html> (kõlastatud 11 mai, 2016)
- Devlin, John. 1991. "The Baath Party: Rise and Metamorphosis." *The American Historical Review* 95 (5): 1396-1407.
- Farida, Mariam. 2015." A Casuistic explanation to Hizbullah's realpolitik: Interpreting the re-interpret." *International Review Of Social Research* 5 (2): 167-178.
- Fildis, Ayse. 2012. "Roots of Alawite-Sunni Rivalry in Syria." *Middle East Policy* 19 (2): 148-156.
- Freedom House. 2011. "Countries at the crossroads: Syria." <https://freedomhouse.org/report/countries-crossroads/2011/syria> (kõlastatud 13 aprill,2016).
- Fulton. Will, Joseph Holliday, and Sam Wyer. 2013. "Iranian Strategy in Syria." <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/IranianStrategyinSyria-1MAY.pdf> (kõlastatud 7 mai, 2016).
- Gilsinan, Kathy. 2015. "The Confused Person's Guide to the Syrian Civil War." *The Atlantic*, 29 oktoober.
- Henderson, Simon. 2016. "The Long Divorce: How the U.S-Saudi relationship grew cold under Barack Obama's watch." *Foreign Policy* <http://foreignpolicy.com/2016/04/19/the-long-divorce-saudi-arabia-obama/> (kõlastatud 7 mai, 2016).
- Herszenhorn, David, Cumming-Bruce Nick. 2012. "Putin Defends Stand on Syria and Chastises U.S. on Libya Outcome." *The New York Times*, 20 detsember.

- Karakoç, Jülide. 2013. "US policy towards Syria since the early 2000s." *Critique* 41 (2): 223-243.
- Karaveli, Halil. 2012. "Why Does Turkey Want Regime Change in Syria?" *The National Interest*, 23 juuli.
- Katz, Mark. 2013. "U.S Policy toward Syria: Making the Best of a Bad Situation?" *Viewpoints* 41:1-4.
- Khatib, Line. 2010. *Islamic and Islamist Revivalism in Syria: The Rise and Fall of Secularism in Ba'thist Syria*. Abingdon: Routledge.
- Lawson, Fred. 2014. "Syria's mutating civil war and its impact on Turkey, Iraq and Iran." *International Affairs* 90 (6): 1351-1365.
- Matthiesn, Toby. 2014. "Sectarianism in the Middle East." *Institute on Culture, Religion and World Affairs*: . <http://www.bu.edu/cura/files/2013/10/Matthiesen.pdf> (külastatud 5 mai, 2016).
- Mneimneh, Hassan. 2016. "From Communitarianism to Sectarianism: The Trajectory of Factionalism in the Arab Middle East." *The Muslim World* 106 (1): 62-82.
- Monsma, Stephen, Soper, Christian. 1997, *The Challenge of Pluralism. Church and State in Five Democracies*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Männik, Erik. 2013. "Sõda ja rahu Süürias." *Diplomaatia* 118/119. <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/soda-ja-rahu-suurias-1/>
- O'Hanlon, Michael. 2015. "Deconstructing Syria." *National Interest* 140: 23-29.
- Philpott, Daniel. 2009. "Has the Study of Global Politics Found Religion?" *Annual Review of Political Science* 12: 183-202.
- Putin, Vladimir. 2015. "Valdai speech of Vladimir Putin." <http://en.kremlin.ru/events/president/news/copy/50548> (külastatud 5 märts, 2016).
- Qaddour, Jomana. 2013. "Unlocking the Alawite Conundrum in Syria." *Washington Quarterly* 36, (4). 67-78.
- Huntington, Samuel. 2001. "So, are civilisations at war?" *The Observer*, 21 oktoober.
- Stent, Angela. 2016. "Putin's Power Play in Syria." *Foreign Affairs* 95 (1): 106-113.
- "International Religious Freedom." U.S Department of State. 2010. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/> (külastatud 1 mai, 2016).
- Urdal, Henrik. 2004. *The Devil in the Demographivs: The Effect of Youth Bulges on Domestic Armed Conflict, 1950-2000*. Washington: World Bank.

Summary

Causes of Syrian Civil War: Syrian Civil War as a conflict between religions

Syrian Civil War is an armed conflict that has become the most important foreign policy issue in recent years. Directly or indirectly are some regional powers and United States and Russia tied to this conflict. The main focus of this bachelor's thesis is on the question: how is the Syrian religious diversity connected to the conflicts domestic and foreign policy, historical and demographical causes? This thesis argues that diversity of religions is the main cause that initiated this conflict. It is important to acknowledge that Syria is ruled by the Alawites, that make only 13% of the whole population. 74% of the population are Sunnis but their political influence is minimal.

The structure of this thesis is divided into three main chapters. First chapter covers the theoretical framework of sectarian conflict. Second chapter discusses the causes of Syrian Civil War. It takes a closer look on historical overview of Syria, stating that the French Mandate period laid basis for this conflict. In addition, demographical aspect is described in this chapter, main findings are following: the large portion of young people in the population and the religious heterogeneity. Domestic policy chapter takes a closer look on the parties of this conflict. Foreign policy chapter covers countries that are directly or indirectly tied to this conflict and what are the main objectives of interference by these countries. United States, Russia, Saudi Arabia, Iran and Turkey are covered in this chapter. Third chapter is dedicated to the analysis. All these previously described aspects (historical, demographics, domestic and foreign policy) are analysed in the context of Syrian religious diversity. Analysis is based on three factors by Toby Matthiesen that are argued for the rise of sectarianism. These factors are: rise of Islamism amongst both Sunnis and Shia, the politicisation of Shia Islam and the empowerment of the Shia in the last decades and the mix of sectarianism and geopolitics in foreign and security policies.

Syrian history in the 20th century gave the Alawites an opportunity to gain political influence. Political influence was gained through army. Alawites, being the offshoot of Shia Islam, gaining political influence goes hand in hand to the Matthiesen factor that

claims how the politicisation of Shia Islam can be blamed for the rise of sectarianism. Demographics are analysed in accordance to research made by Henrik Urdal, claiming that large portion of young people in the population can be seen as a cause of civil wars. The domestic policy analysis shows that parties of this conflict can be divided by religion. Opposition is formulated mainly by Sunnis, while the pro-government movement merely consists of Shia fighters. Rise of Islamism amongst Sunnis can be seen as a factor in the rise of sectarianism. Radical Islamists are represented in the opposition, for example ISIS. Foreign policy analysis is in accordance with the third factor made by Mathhiesen. The mix of sectarianism and geo-politics in foreign policy can be seen as a cause of the rise of sectarianism.

Syrian Civil War can be seen as a sectarian conflict. Religious factor is represented in all aspects covered in this thesis.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marek Goldman

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Süüria kodusõja põhjused: Süüria kodusõda kui religioonidevaheline konflikt,

mille juhendaja on Alar Kilp,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **16.05.2016**